

тривожності, деякі емоції, що входять до так званого комплексу ворожості, – гнів, відраза, презирство, емоція страху [2].

Виділяють чотири основні детермінанти агресії: соціальні, зовнішні, індивідуальні та біологічні. Серед соціальних детермінант агресії провідне місце належить фрустрації, фізичним і вербальним провокаціям, даним об'єкта агресії (стать, раса) і підбурюванням з боку оточення. Однак, агресію породжують не тільки слова і вчинки інших людей, а й дія середовища, яка підвищує ймовірність агресії: спека, шум, тіснота, забруднене повітря, а також вплив засобів масової інформації [3]. Ми цілковито з цим погоджуємося.

Хлопці – агресори домінують. Дівчата – непомітні й хитрі, агресія з їхнього боку може проявлятися у прихованій формі. Вони висміюють, жартують, маніпулюють колом подруг, розповсюджують чутки. За даними дослідників, було виявлено, що чоловіки частіше виступають у ролі агресора, вони більше схильні до проявів агресії фізичного типу, а дівчата – до вербальної та соціальної.

Будь-який лідер, принаймні на етапі затвердження себе лідером, використовує моменти тиску й маніпуляцій, збільшує свою присутність, захоплює звукове та візуальне поле, перехоплює ініціативу. Однак, лідер цивілізований вважає за краще діяти м'якше та у режимі співпраці. Відповідно, його діяльність більшістю авторитетних людей оцінюється позитивно.

У лідерстві дуже важливо вміння направляти агресію групи для досягнення цілі. Щоб бути лідером, необхідно тренувати навички агресивності та способи її вираження. Це потрібно для того, щоб лідер не ігнорував групу та її членів, оскільки тоді група може розпастися.

Таким чином, можна сказати, що формування агресивної поведінки залежить від ряду факторів, до яких слід віднести: найближче оточення особистості – сім'ю; макросередовище – освітні установи, в яких людина перебуває тривалий час, а також традиції та закони даної культури, засоби масової інформації. Високий рівень агресії більше властивий дівчатам, ніж юнакам. Для того, щоб стати лідером гідним захоплення й наслідування, слід працювати над виразністю агресії та над лідерськими якостями. Починати необхідно з самого важливого – впевненості й особистої сили.

Список використаної літератури

1. Лоренц К. Агрессия (так называемое зло) [Текст] / К. Лоренц – М.: Амфора, 2001. – 349 с.
2. Бандура А. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений [Текст] / А. Бандура, Р. Уолтерс: Пер. с англ. – М.: Апрель Пресс; Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. – 237 с.
3. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль [Текст] / Л. Берковиц – СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 512 с.

КОСТИРЯ Ірина Валентинівна

доцент кафедри ППУСС ім. акад. І.А. Зязюна, НТУ «ХП»,
к.пед.н. (Україна, м. Харків);

КОРЖЕНКО Аліна Сергіївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти НТУ «ХП»
(Україна, м. Харків)

Для сьогодення все більшого значення набуває людська діяльність, що має колективний характер. Це висуває певні вимоги щодо володіння лідерами такими якостями, як: гнучкість, здатність швидко перебудовуватися у мінливих умовах, делегування повноважень, вміння мотивувати підлеглих. А ці якості, у свою чергу, обумовлюються вмінням адекватно оцінити свої сили і швидко прийняти правильне рішення. Сьогодні, у період соціальних перетворень особливо цінуються лідерські якості особистості: відповідальність, вміння повести за собою інших, їх підтримка і розвиток. При цьому успішність діяльності залежить від усвідомлення людиною свої адекватної самооцінки і її динамічного характеру. Актуальність висунутого питання підкреслює значимість взаємозв'язку лідерства та самооцінки в будь-якій соціальній групі. Психологічні особливості цього взаємозв'язку багато в чому визначають поведінку, ефективність діяльності і в цілому «Я – концепцію» особистості. На думку Р. Бернса, «Я-концепція» – це сукупність всіх уявлень людини про саму себе, сполучена з їх оцінкою. Я-концепція, по суті, визначає не просто те, що собою являє індивід, а й те, що він про себе думає, як дивиться на своє діяльне начало і можливості розвитку в майбутньому» [1].

Самооцінка – це ставлення індивіда до себе, яке складається поступово і в деякій мірі залежить від схвалення або несхвалення оточуючих людей, що визначає переконаність індивіда у своїй значимості; це особистісне судження про власну цінність, що виражається в установках, властивих індивіду. Позитивна або негативна оцінка самого себе відображає ступінь розвитку в індивіда почуття самоповаги, відчуття власної цінності і позитивного ставлення до всього того, що входить у сферу його Я [2].

Від самооцінки великою мірою залежить здатність людини реалізувати себе як лідера. Люди, що лідирують у своїх групах, зазвичай, мають більш високу самоповагу і почуття впевненості у собі, ніж рядові учасники. Люди з високою самоповагою більш самостійні і менш схильні до навіювань. Лідер – це той, хто у певній ситуації бере на себе відповідальність за виконання групових завдань більше, ніж інші. Людина із заниженою самооцінкою частіше за все не буде брати на себе таку відповідальність, тому що у неї немає впевненості у собі, у свої сили і в тому, що вона може впоратися із завданням. У людини може бути лідерський потенціал, у неї можуть бути якості лідера, але вони можуть не виявлятися через занижену самооцінку, оскільки людина із заниженою самооцінкою найчастіше боїться бути незрозумілою і неприйнятною.

Протягом багатьох років психологи намагалися виділити основні особливості лідера. Наприклад, Р. Столділл виділив п'ять таких рис: розум або інтелектуальні здібності; панування або переважання над іншими; впевненість в собі; активність і енергійність; знання справи [3].

Р. Фрейджер та Д. Фейдімен до лідерських відносять такі якості, як: цілісність, енергію, стійкість до стресу, самовпевненість, внутрішній локус контролю, емоційну зрілість, мотивацію до влади, орієнтацію на досягнення успіху, потребу в афіляції [4].

Визнання об'єктивності існування зв'язку між лідерством і самооцінкою призвело до виникнення безлічі різних психолого-педагогічних пояснень цього феномена у рамках біхевіоральної, когнітивної, психоаналітичної, гуманістичної, діяльнісної та інших педагогік:

- Біхевіоральна педагогіка centruє свою увагу на формуванні соціально схвалюваних поведінкових патернів, вважаючи за необхідне формувати в

майбутнього лідера стійкі поведінкові навички вирішення освітніх і життєвих завдань. Представники цього напрямку, по суті, відмовляються від розгляду особливостей внутрішнього світу лідера.

- Когнітивна педагогіка ґрунтується на установках, що зводять сутність людини до його інтелекту, раціональним, розумовим здібностям. Домінантна мета – підготувати людину в інтелектуальному відношенні таким чином, щоб вона могла адаптуватися до життя в умовах, що динамічно змінюються.

- Психоаналітична педагогіка – у ракурсі уваги знаходяться не поведінкові та когнітивні аспекти життєдіяльності лідера, а глибинні психічні переживання, що виникають у контексті його взаємодії з іншими суб'єктами.

- У сучасній гуманістичній педагогіці вихідним визнається унікальність і неповторність кожного лідера. Вважається, що кожен майбутній лідер наділений сукупністю характерних тільки для нього задатків, здібностей, потенцій. Психічна своєрідність визначається особливістю сформованих відносин до світу природи, до суспільства, до самого себе [5].

Таким чином, лідерство і самооцінка як фактори, що формують становлення особистості, вимагають пошуку рішень, які дозволять забезпечити ефективність функціонування. Вихідним методологічним способом вирішення поставленого завдання може стати виявлення формуючих факторів, здатних забезпечувати процес продуктивної соціалізації кожного лідера і досягнення ним успіху в житті. При цьому головним завданням є організація потенційно можливого набору діяльностей, що надає кожному лідеру можливість випробувати почуття досягнутого особисто ним успіху, що емоційно проживається. Це повинно стати фундаментальною основою формування активної особистості, яка з оптимізмом входить у життя.

Список використаної літератури

1. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. М., 1986
2. Романовский А. Г. Педагогика успеха : учебник / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко, Л. Н. Грень ; Нац. техн. ун-т «Харьков. политехн. ин-т». – Харьков : НТУ «ХПИ», 2012. – 372 с.
3. Олексюк О. Є. Лідерські риси та якості як складові структури особистості лідера / О. Є. Олексюк // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2017. – № 4. – С. 372-380. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2017_4_72
4. Фрейджер Р., Фейдимен Дж. Теории личности и личностный рост. М.: ОЛМА ПРЕСС, 2004. – 657 с
5. Романовский А. Г. Философия достижения успеха : учеб. пособ. / А. Г. Романовский, В. Е. Михайличенко. – Х. : Изд-во НТУ «ХПИ», 2003. – 695 с.

LIUTYI Mykola

student of third level of higher education National Technical University "KhPI"
(Ukraine, Kharkiv);

HURA Tetyana

associated professor of department of pedagogy and psychology of social systems management, National Technical University "KhPI", PhD in pedagogy, professor
(Ukraine, Kharkiv)